

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ

ΑΤΑ τὰς θεωρίας τὰς ὁποίας ἀναπτύσσει ὁ Γάλλος γλύπτης Δενζάρ, σπουδαιοτάτην ἐπιρροὴν ἐν τῇ καλλιτεχνίᾳ ἔξασκει ἡ ψυχολογία. Τὸ θέμα εἶπε ἀγανὲς καὶ διτιδήποτε θὰ ἔλεγέ τις ἐντὸς ἔστω καὶ μᾶς σειρὰς ἀρθρῶν θὰ ἦτο ἀνεπαρκές. Ἐν τούτοις μία συμπαραβολή, ἐν τῇ ζωγραφικῇ, ἐνὸς ἑλληνικοῦ ἀγ-

γείου τοῦ πέμπτου αἰῶνος, μεῖζον τοῦ Γκιόττο, τοῦ Φρά Ἀγγέλικο, τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου, τοῦ Χάιλβεν, τοῦ Ροῦβενς, τοῦ Ρεμπράν, τοῦ Πουσέν, τοῦ Βατώ, τοῦ Κορό, τοῦ Πουβί δὲ Σαβάν, τοῦ Οὐίστλερ καὶ πολλῶν ἄλλων, δεικνύει μέγαν ἀριθμὸν διαφορῶν τρόπων ἐκφράσεως τοῦ βίου, καὶ προσέτι δεικνύει ὅτι ὅλοι οὗτοι οἱ μεγάλοι καλλιτέχναι ἀπασχολοῦνται μὲν ἐν πράγματι. Προσπαθοῦσι νὰ ἀποδώσωσι μετ' ἀκρας σαφηνείας τὰς διαφορὰς ἐκδηλώσεις τῆς φύσεως καὶ τῆς διαφοράς, δι' ἐφαρμογῆς μᾶς καὶ μόνης ἀρχῆς. Ἡ ἀρχὴ αὕτη εἶνε ἡ καθυπόταξις τῶν λεπτομερειῶν εἰς γενικὰς γραμμὰς κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ μὴ προκαλεῖται σύγχυσις, οὔτε ὑποτίμησις τῶν χαρακτήρων. Ἐν βραχυλογία, προσπαθοῦσι νὰ προσαρμώσωσι πᾶν πρᾶγμα ἑτελῶς εἰς τὴν οἰκταὴν θέσιν του. Ἡ μεγάλη ποιμιλία τῶν τρόπων τοῦ πρώτου τοῦτο προέκυεν ἐν πρώτοις ὡς ἐκ τοῦ ἀτομικοῦ τρόπου τοῦ βλέπειν καὶ ἐξ ηρείειν δὲ ἐφήρμοζεν ἕκαστος καλλιτέχνης· καὶ δεύτερον, ὡς ἐκ τῆς ἐναλλαγῆς καὶ τάσεως τῶν φιλοσοφικῶν καὶ θρησκευτικῶν ἰδεῶν. Ὅλοι αἱ μεγάλοι καλλιτεχνικαὶ ἐποχαὶ ἠρόσθησαν τὴν ἐμπνευσίαν των ἀπὸ τὰς ἀρχηγόνας ἐποχὰς, καθ' ἃς τὰ καλλιτεχνήματα διακρίνονται ἐπὶ τῶν οὐσιωδῶν προσόντων τῆς μεγάλης Τέχνης—τοῦτέστιν ἐπὶ μεγάλης ἐναργείας καὶ εὐκρινείας περὶ τὴν ἐκφρασίαν τῶν αἰσθημάτων. Εἰς τὰς ἀρχηγόνας ἐκείνας ἐποχὰς, αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ νὸ γεγονὸς τῆς ἀφελείας περὶ τὴν ἐκφρασίαν προσέδωκε λογικὸν εἰρμόν εἰς τὰ ἔργα των. Ἐντεῦθεν ἀποδεικνύεται ὅτι εἶναι λίαν χρήσιμον καὶ ἐπανάγκης νὰ λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν οἱ ἀρχέγονοι καλλιτέγγαι.

Ἡ ἀρχέγονος ἐποχὴ ἦν γνωρίζομεν προσηγηθεῖσαν τοῦ Αἰγυπτιακοῦ πολιτισμοῦ κατὰ πολλὰς χιλιάδας ἐτῶν, ἐκείνητοι τὰ προσόντα τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὴν ἐπιτελῆ παρατήρησιν τοῦ βίου, ὡς μαρτυρεῖ ἡ εἰκὼν τῆς βοσκούσης ἐλάφου ἢ ἀνακαλυφθεῖσα ἐντὸς ἀπληθῶν παρὰ τὸ Σχαφχάουζεν, ἥδη δὲ εὐρισκομένη εἰς τὸ Μουσέον τῆς Κωνσταντίας. Ἡ εἰκὼν αὕτη καίπερ ἀπεριτίτως ἐργασμένη ἐπὶ ὀστού ἐλάφου, παρουσιάζει ἔκτακτον ἀριφειαν τῶν κινήσεων τοῦ ζῴου καὶ πιστὴν ἀναπαράστασιν τῶν ἀναλογιών του. Οὕτω, ὁ ἐν Σιζι μνηροπολιτικὸς ναὸς μαρτυρεῖ τὴν ἐπίδοσιν τῆς τέχνης τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος ἐπὶ τῶν γάλλων καλλιτεχνῶν τοῦ δεκάτου τρίτου. Ὅμοιον ἐπίδοσιν ἐξήσησαν ἐπὶ τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου οἱ πρώτοι Ἴταλοι ζωγράφοι. Ὁ Ρεμπράν ἀντελήφθη τὸ ἀποτελεσμα τοῦ φωτὸς συγκεντρομένου ἐπὶ ἐνὸς ἀντικειμένου, διότι δύο αἰῶνας πρότερον ὁ Βάρν Δὺκ ἐσπούδασεν ὁμοία ἀποτελέσματα καὶ συνήγαγεν ὁμοία συμπεράσματα, σημειωτέον δέ, ὅτι τὸν τέταρτον αἰῶνα π. Χ. ὁ Ἀπολλόδωρος ἀπεκατέτι ζωγράφος τῶν οὐρανῶν. Ταῦτα πάντα ἀποδεικνύουν, ὅτι εἰς λίαν διακεκριμένης ἀπ' ἀλλήλων ἐποχὰς, οἱ καλλιτέχναι ἐπεδίωξαν ὁμοία ἀποτελέσματα καὶ ὅτι ἐπομένως δύνανται νὰ ἀνευρεθῶσιν εἰς τὰ ἔργα των ὁμοιότητες καὶ συγγένειαι.

παραδόσεις τῶν μεθόδων, τῶν τύπων καὶ τῆς βάσεως τῆς ιδέας καὶ διὰ τοῦτο φθάνει εἰς αἰσθημα μᾶλλον κοσμικὸν καὶ εἰς ἀγάπην εὐρυτέραν καὶ γενικωτέραν τοῦ κόσμου, τοιοῦτος δέον νὰ θεωρηθῇ καὶ μεταξὺ τῶν ζωγράφων ὁ Βράγκβαϊν. Οὔτε ὁμοῦς ὁ εἰς, οὔτε ὁ ἄλλος δύνανται νὰ θεωρηθῶν καλλιτέγγαι Ἀγγλοὶ κατὰ τὴν στενὴν τῆς λέξεως σημασίαν. Τὸ πεδίον τῆς δράσεώς των εἶνε μᾶλλον ἀπεριοριστόν.

Οὐδεὶς ἄλλος καλλιτέγγης ἐκτὸς αὐτοῦ ἠδυνήθη νὰ ἐκφράσῃ καὶ νὰ τονίσῃ τὸ ἐπιχειρηματικὸν καὶ κατακτητικὸν πνεῦμα τοῦ κοσμοπολίτου ἀνθρώπου, τὸν ἀνδροκὸν χαρακτήρα του, τὰς κυριαρχικὰς τάξεις του, τὴν πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ τὰς ἀποδημίους ἀγάπην του.

Τὸ ἴδιον ἐξέφρασε καὶ ὁ Κίπλιν μέσα εἰς τὰ ἔργα του. Ἄλλ' ὑπάρχει μ' ἄ διαφορά εἰς τὴν ἐξέφρασιν τῆς βάσεως τῶν ἐμπνεύσεων τῶν δύο μεγάλων καλλιτεγγῶν. Ὁ Βράγκβαϊν δὲν ἔχει ὅπως ὁ Κίπλιν, τὸ πάθος διὰ τὴν ἀναπαράστασιν τῶν ζῴων, δὲν ἀναβιβάζει ταῦτα μέχρι τῆς περιωπῆς τοῦ ἀνθρώπου, οὔτε καταβιβάζει τὸν ἀνθρώπον εἰς τὸ ἐπίπεδον τῶν ζῴων μὲ τὴν πρωτογενῆ καὶ βάρβαρον ἀντίληψιν τῆς ἀρχικῆς ἀνθρωπότητος. Τούναντιον ὁ Βράγκβαϊν εἶνε πολὺ νεωτεριστῆς εἰς τὴν ἀντίληψιν τοῦ κόσμου καὶ εἰς ὅλα τὰ ἔργα του ἐξιδανικεύει τὴν ἐγγένειαν τῆς ἀνθρωπίνης ἐργασίας καὶ τὴν ἀννασιν καὶ πλουτοπαραγωγὸν δύναμιν αὐτῆς.

Μέσα εἰς ὅλας τὰς ἐποχὰς εἰς τὰς ὁποίας ἀνεξήγησε τὴν ἐμπνευσίαν του, εἰς ὅλας τὰς σκηνὰς, αἱ ὁποῖαι εἰλικνισαν τὴν καλλιτεχνικὴν προτίμησιν του, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἠθέλησε νὰ ἀποδώσῃ δὲν εἶνε παρὰ τὸ μεγαλοπρεπὲς θέαμα τῆς ἀνθρωπίνης δραστηριότητος.

Εἶνε ὁ ποιητῆς ζωγράφος τοῦ ἀγῶνος τοῦ ἐργαζομένου λαοῦ, καὶ μετὰ τὸν Μενιὲ οὐδεὶς ἄλλος ἠδυνήθη νὰ προσοθῇ ὑπὸ τὴν ἔσπριν τῆς ἐργασίας τὰ στοιχεῖα τῆς ἐγγενείας καὶ τοῦ μεγαλείου, τὰ ὁποῖα ἠδυνήθη νὰ μᾶς παρουσιάσῃ ὁ Βράγκβαϊν. Ἐξ ἐνστικτοῦ αὐτὸς ἀντιλαμβάνεται τῆς ζωῆς ὡς θεάματος παρόχροντος σθένος καὶ δύνανται.

Ἀπηλλαγμένος ἐντελῶς ἀπὸ πᾶν εἶδος νευρώσεως καὶ μὲ ἀντίληψιν ὀγιᾶ ἔγνοεὶ καλῶς ὅτι ἡ ἐργασία εἶνε ἀπόλαυσις καὶ ὡς ἐξ ἐνστικτοῦ οἱ ὀφθαλμοὶ του βλέπουν ἐν τῷ κόσμῳ τὸ θέαμα τὸ ἀνδροκὸν τῆς φιλεργίας τοῦ ἀνθρώπου.

Εἶνε δύσκολον νὰ ἐννοήσῃ τις πῶς ἐν ἔθνος ἠδυνήθη νὰ γεννήσῃ ταυτοχρόνως τὸν Βάττς καὶ τὸν Τζῶν Μπούρν μὲ τὴν ἐπιδεικτικὴν χάριν των ἀπέναντι τοῦ Βράγκβαϊν μὲ τὴν ἀνδροκὴν σθεναρότητά του. Βεβαίωτατα θὰ ὑπάρχουν Ἀγγλοὶ, οἵτινες δὲν θὰ δύνανται νὰ τὸ ἐννοήσῃσαν ἀκόμη καὶ δι' ἐκείτους ὁ Βράγκβαϊν μένει ἐν βιβλίον κλειστόν, ἐν φαινόμενον ἀνεξήγητον καὶ ἀνεξιχνίαστον.

Πολλοὶ νομίζουσιν τὸν Βράγκβαϊν ὡς ἐπαναστάτην καὶ εἰκονοκλάστην. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡ ἀγγλικὴ καλλιτεχνία εἶνε πλήρως ἐλαφροῦ μυστικισμοῦ.

Εἶνε ρωμαντικὴ μᾶλλον παρὰ εὐκρινῆς, φιλολογικὴ μᾶλλον παρὰ παραστατικῆς.

Ἀποβλέπει πρὸς τὴν χάριν μᾶλλον παρὰ πρὸς τὴν δύναμιν· διδάσκει, ἀπολογεῖται καὶ ὑπόσχεται τὸν Παράδεισον.

Αὐτὸ κάμνει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ ἡ ἀγγλικὴ ζωγραφικὴ. Διδάσκει. Ἐπίστετε ἡ διδασκαλία εἶνε μυτικὴ, ἐπίστετε ρωμαντικὴ, ἐπίστετε ἀπλή φιλολογικὴ πανδασία.

Αὐτὸς εἶνε ὁ Φράνκ Βράγκβαϊν. Οἱ «Δύο ταῦτα» ἐπάγου εἰς τὴν ἀλυσίδα ἐμπνεῶν τὸ αἰσθημα αὐτὸ τῆς ζωῆς καὶ τῆς κατακτιήσεως τῶν στοιχείων τῆς φύσεως. Ὁ «Ἀποδημῶν» ἐκφράζει ὅλον τὸ μεγαλεῖον, τὸ ὁποῖον δύνανται νὰ φαντασθῇ τις δι' ἀνθρώπων ἔχοντα πλοῦθον εἰς τὰς δυνάμεις του, ὅπως ὑπερνηκίση ὅλα τὰ ἐμπόδια τὰ ὁποῖα θὰ παρουσιασθῶν εἰς αὐτὸν εἰς τὰς ἀπομεικρομένους χώρας καὶ ὅστις χάρις εἰς τὴν θέλησιν του θὰ θριαμβεύσῃ ἀναμφισβητήτως.

K.

E.